

## בעניין הדסי חברון המכונים הדסי רש"י

לַעֲשֹׂת סֶכֶת כְּפֹתוֹב : וְזֶה לְשׁוֹנוֹ - וְהַהֲדָס וְהַעֲבוֹת יִדְעֵנוּ מִן הַקְּבֵלָה שֶׁהֵם עֵץ אֶחָד, וְכֵן אָמַר הַמֵּתְרָגֵם עֲבוֹת הַדָּסִין עַל דֶּרֶךְ קִצְרָה רַק יֵשׁ בּוֹ מִיָּנִין הַנִּמְצָאִים בְּשִׁלְשָׁה עֲלִים הוּא הַנִּקְרָא מִן מַעֲשֵׂה עֲבוֹת. וְאִנִּי מִצָּאֵתִי בִּשְׁשָׁה עֲלִים וְהוּא הַנָּהָה מְכֻלָּם לַהֲקֵרָא עֲבוֹת. הַדָּס זֶה מְרֻבָּה הָעֲלִין הַיּוֹצֵאִים בְּצוּרָה יִפֶּה שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ מְכַל קֵן הֵיוּ נִמְצָאִים בְּתַקּוּפַת רִש"י וְהַרָאב"ע וְלֹכֵן רִש"י פִּירֵשׁ כֵּן בְּפִשְׁיטוֹת אֶת הַגְּדֵרֶת הַגִּמְרָא לְדִין עֲבוֹת .

ג [ אַךְ הַרְאִשׁוֹנִים כִּבְרָה הָעִירוּ עַל נִדְיוֹתָם שֶׁל הַדָּסִים אֱלֹו ז"ל הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּכָה שֵׁם [ד"ה תִּלְתָּא ] שְׁלֹשָׁה עֲלִין בְּקֵן אֶחָד וְיוֹצֵאִין מִתּוֹךְ עוֹקֵץ אֶחָד כְּדִפְרִישׁ בְּקוֹנְטֵרֶס וְכֵן פִּירֵשׁ תְּרִי וְחָד שְׁנֵי עֲלִין בְּעוֹקֵץ אֶחָד וְעֵלָה אֶחָד מִלְמֻטָּה וְעוֹלָה וְרוֹכֵב עַל הַשָּׁנִים וְחוֹמְרָא גְדוּלָּה הוּא דְאִינוּ מְצוּי וְשִׁמָּא בְּחָד קִינָא מִיִּקְרִי כְּשֶׁהֵם סְמוּכִים וְדְבוּקִים זֶה בְּזֶה אַע"פ שְׁכָל אֶחָד בְּעוֹקֵצוֹ (וּמִיָּהוּ) תִּלְתָּא בְּקִינָא חָד הוּוּ יִתְבִּי כְּדָאֻמֵּר פֶּרֶק הַכּוֹנֵס (ב"ק דף נח.) שְׁלֹשָׁה דְקָלִים בְּשׁוּרָה אֶחָת וְכֻמוֹ כֵּן שְׁלֹשָׁה עֲלִין [אִינוּן] מְעוֹקֵץ אֶחָד. : אַחֵר נִיתּוּחַ דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת עוֹלָה כִּי תּוֹסְפוֹת לֹא חֲלָקוּ עַל רִש"י אוֹ פִּקְפְּקוּ עַל הַהֲדָס אֲלֵא הָעִירוּ שֶׁזוֹ חוֹמְרָא גְדוּלָּה לּוֹמֵר כִּי זֹהִי הַהֲגֵדְרָה הַיְחִידָה לַעֲבוֹת וּפְחוֹת מִתְּלַתָּא בְּקֵן אֶחָד אִינוּ עֲבוֹת כִּי אֵין מְצוּי הַדָּסִים כְּאֵלָּה וְלֹכֵן נִדְחָקִים הַתּוֹסְפוֹת וּמִיִּשְׁבִּים אֶת הַהֲכָרַח מִפֶּרֶק הַכּוֹנֵס לַהֲכַשִּׁיר אֶף הַדָּסִים הַמְצוּיִים בִּימֵינוּ דִּהֵינּוּ תִּלְתָּא בְּשׁוּרָה אֶחָת. דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת הָאֵלּוּ הוֹעֲתִקוּ בְּמִלּוּאָם בְּרַא"ש [ שֵׁם ס' ח ].

ד [ רִאשׁוֹנִים אַחֵרִים דּוֹגְמַת הַר"ן וְהַרִיטב"א פִּירְשׁוּ כְּפִירוּשׁ הַשָּׁנִי שֶׁל תּוֹסְפוֹת בְּפִשְׁיטוֹת ז"ל הַרִיטב"א בְּסוּכָה שֵׁם דְּקִימִי תִּלְתָּא תִּלְתָּא טְרַפִּי בְּקִינָא פִי' שְׁבַכְלָן וְקֵן יֵשׁ ג' עֲלִין סְבִיב בְּשׁוּרָה אֶחָת רַב כְּהֵנָּא אָמַר אֲפִילוּ תְּרִי וְחָד פִּי' אַע"פ שֶׁאֵין שְׁלֹשֶׁת עוֹמְדִין בְּשׁוּרָה כִּי הֵא' עוֹלָה אוֹ יוֹרֵד מֵעַט בְּקֵן: וְזֶה בּוֹדָאִי אֵין לּוֹמֵר כִּי פִירוּשֵׁם שֶׁל רִאשׁוֹנִים אֱלֹו

א [ גִּמְרָא פֶּרֶק לֹולֵב הַגְּזוּל ] סוּכָה לֵב ב [ תָּנוּ רַבָּנִין: "עֲנֵף עֵץ עֲבוֹת" — שְׁעָנְפִיו חוֹפִין כְּלוֹמֵר מְכַסִּין אֶת עֵצוֹ. וְאִי זֶה הוּא? הָיִי אוֹמֵר זֶה הַדָּס. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא וְאִימָא זִיתָא! אוֹלֵי זִית וּמִנִּין לֹאֻמֹּרָא לּוֹמֵר דִּהֵינּוּ הַדָּס . מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא בְּעִינָן "עֲבוֹת", וְלִיכָא. כְּלוֹמֵר צָרִיךְ שִׁיְהִיו הָעֲלִין שׁוֹכְבִין עַחַד עַל הַשָּׁנִי כִּי הַתּוֹרָה הַצְרִיכָה שֶׁכֵּךְ יִהְיֶה בְּאוֹמְרָה "עֲבוֹת" וְאֵין אֶת מִצִּיאוֹת זֶה בְּזִית וְאִימָא דּוֹלְבָא! עֵץ עֶרְמוֹן בְּעִינָן עֲנָפִיו חוֹפִין אֶת עֵצוֹ, וְלִיכָא. צָרִיךְ שֶׁהָעֲלִים גַּם יִשְׁכְּבוּ עַל הָעֲנָף וְגַם יִגְעוּ זֶה בְּאַחֲרֵיו שֶׁל זֶה וְאֵין אֶת שְׁתֵּי תֵּנָאִים אֱלֹו בְּעֶרְמוֹן . וְאִימָא הִיךְדוּף! מַה שֶׁנִּקְרָא בִּימֵינוּ הַרְדּוּף הַנַּחֲלִים אָמַר אֲבִי: "דְּרָכָה דְּרָכֵי נֹעֶם", וְלִיכָא. הָעֵץ הַזֶּה עֲלִיו קִשִּׁים וְשׁוֹרְטִים אֶת הַיְדִיִּים וְכֵן הוּא רַעִיל לְמֵאכֹל וְהַתּוֹרָה לֹא תּוֹרָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָבָר לֹא נָעִים רַבָּא אָמַר, מִהֲכָא: "הָאֻמָּת וְהַשְּׁלוֹם אָהָבוּ" וְצִמְחָה זֶה הֵינוּ מְזִיק וְאֵין הַשְּׁלוֹם עִם נִמְצָא בּוֹ. כַּעַת אַחֲרֵי שֶׁהַעֲמַדְנוּ אֶת הַתֵּנָאִים הַנִּצְרָכִים לַעֲנֵף עֵץ אֲבוֹת הַגִּמְרָא מִמְּשִׁיכָה וּמִצִּיבָה תֵּנָאִים נּוֹסְפִים - תָּנוּ רַבָּנִין: קְלוּעַ כְּמִין קְלִיעָה וְדוּמָה לְשִׁלְשֵׁלָתָהּ, זֶהוּ הַדָּס. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: "עֲנֵף עֵץ עֲבוֹת" — עֵץ שֶׁטֶעֶם עֵצוֹ וּפְרִיָּו שָׁוָה, הָיִי אוֹמֵר זֶה הַדָּס. וּמַעֲתָה הַגִּמְרָא דִּנָּה בְּדִינִים הַפּוֹסְלִים אֶת הַהֲדָס תֵּנָא: עֵץ עֲבוֹת — כֶּשֶׁר, וְשִׁאֵינוּ עֲבוֹת — פָּסוּל. הֵיכִי דְמִי עֲבוֹת? מַה נִּקְרָא עֲבוֹת? אָמַר רַב יְהוּדָה: וְהוּא דְקִימִי תִּלְתָּא תִּלְתָּא טְרַפִּי בְּקִינָא. דִּהֵינּוּ שְׁנִמְצָאִים שְׁלֹשָׁה עֲלִים בְּקֵן אֶחָד רַב כְּהֵנָּא אָמַר: אֲפִילוּ תְּרִי וְחָד אֲפִילוּ שְׁתֵּי עֲלִים וְאֶחָד יוֹצֵא מִהֶקֶן כֶּשֶׁר . עַד כָּאן הַגִּמְרָא וּפִירוּשָׁה .

ב [ רִש"י מְבַאֵר מַה דְּרִישַׁת הַגִּמְרָא שְׁצָרִיךְ שְׁלֹשָׁה עֲלִין בְּקֵן אֶחָד - תִּלְתָּא תִּלְתָּא בְּחָד קִינָא - שְׁלֹשָׁה עֲלִין בְּקֵן אֶחָד יוֹצֵאִין מִתּוֹךְ עוֹקֵץ אֶחָד: רִש"י מְדַבֵּר עַל הַדָּס שֶׁהִיא בְּנִמְצָא בְּתַקּוּפָתוֹ הַזִּכְרִיו הַרָאב"ע בְּפִירוּשׁוֹ לְנַחֲמִיָּה [ ח טו ] עַל הַפְּסוּק צָאוּ הָהָר וְהָבִיאוּ עֲלֵי-זֵית וְעֲלֵי-עֵץ שִׁמֹן וְעֲלֵי הַדָּס וְעֲלֵי תְּמָרִים וְעֲלֵי עֵץ עֲבֹת

את זה לפי רמות ההידור יצא כי הדס רש"י הוא המועדף והמוסכם לפי כל הדעות . פחות מזה נתון הדבר למחלוקת ראשונים .

ז [ והנה זכינו בדור זה כי הדסי רש"י מצויים בינינו ביותר , ואין צורך להתאמץ ולהשיגם , ולמה לא ישתדל אדם להדר ולקיים המצווה בשלמותה כפי דעת כל הראשונים , כמו שבאתרוג אדם מחפש ומחזר אחר אתרוג נקי ומהודר כפי דעת כל הפוסקים אף על פי שאף אתרוג עם בלעט"ל בשליש עליון כשר לברכה לפי כל השיטות ומוכן לשלם פי כמה וכמה לשם הידור מצווה . כל שכן בהדס שרש"י אומר כי הדס המצוי ביננו אינו עבות , וודאי כי על כל איש ישראל לחזר אחר ההדס המושלם לפי כל הדעות . ויקיים המצווה בשלמות ויקויים בנו מקרא שכתוב " תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס והיה לה' לשם לאות עולם לא יכרת " ] ישעיהו נה יג .

שולל או פוסל הדס שעליו תלתא בקינא כפירוש רש"י . שאין ריבוי העלים פוסל כדמוכח מהגמרא בהמשך העמוד וז"ל הא גופא קשיא: אמרת נשרו רוב עליו נשר, והדר תני ובלבד שתהא עבותו קיימת כלומר איך תיתכן מציאות שינשרו רוב העליון ועדיין יחשב כשר ועומד בהגדרת עבות והרי כיון דנתרי להו תרי, עבות היכי משכחת לה? הרי רוב עליו נשרו . אמר אביי: משכחת לה באסא מצראא הדס מצרי דקיימי שבועה שבועה בחד קינא שיוצאים שבועה עלים מקן אחד דכי נתרי ארבעה, פשו להו תלתא ובשלש די לנו להחשיבו כעבות . אמר אביי: שמע מינה נלמד מזה שהאי אסא מצראא כשר להושיענא שהדס מצרי כשר למצוות לולב פשיטא! פשוט מהו דתימא הואיל ואית ליה שם לווי שנקרא הדס מצרי ולא הדס סתם לא מתקשר — קא משמע לן כשר אפילו שיש לו שם לווי . ע"כ . הרי לנו שגם כאשר הגמרא חששה לכשרות ההדס המצרי אין הדבר נוגע לשוני שלו מצד ריבוי עליו , אדרבה , הגמרא שאלה כי הדבר פשוט שיהיה כשר , אלא משום סיבה צדדית של שם לווי . על כן וודאי כי הראשונים לא חששו לכך כששינו מפירוש רש"י על הגמרא , אלא התאימו את הפירוש להדס הנפוץ בימיהם .

ה [ ואכן כאשר ניגש הרמב"ם לפסוק בדן זה כלל את כל סוגי ההדסים בדבריו וז"ל [פ"ז ה"ב] וענף עץ עבות האמור בתורה הוא ההדס שעליו חופין את עצו. כגון נשיהיו נלשה עליו או יתר על כן בגבעול אחד. וכדבריו כתב מרן בשו"ע [תרמ"ו הלכה ג] .

ו [ אם כן השיטות שעלו בידינו רש"י והראב"ע כי ענף עץ עבות האמור בתורה היינו שלשה היוצאים מקן אחד ואף יותר . דעת תוספות ושאר ראשונים אף שזוהי פשטות הגמרא מכל מקום חומרא גדולה היא להכשיר רק הדס כזה ואף שלש בשורה אחת כשר . דעת גדולי הפוסקים כי אכן כל ההדסים משלש בשורה ומעלה כשרים הם . ואם נחלק